БРОЈ 88 Цетиње, Сриједа 13. новембра 1913. год. ГОДИНА VI.

ЦИЈЕНА:
за Црну Гору на годину 10 перп., на по год. 5 перп.; ван земље 15 франака у злату.

ЗА ЦРНУ ГОРУ БРОЈ 10 ПАРА
ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ БРОЈ 20 ПАРА

ЛИСТ ИЗЛАЗИ
СРИЈЕДОМ и ПЕТКОМ

ВЈЕСНИК

АДРЕСА:
„Вјесник" Цетиње, (Црна Гора)

ADRESSE:
„Viesnik" Cettigné (Monténégro)

РУКОПИСЕ ВАЉА СЛАТИ УРЕДНИШТВУ „ВЈЕСНИКА"
А ПРЕТПЛАТУ И ОГЛАСЕ АДМИНИСТРАЦИЈИ
Огласи се наплаћују по погодби

Цетиње, 13. новембра.

Грофу Берхтолду су дани избројани.

Његов експозе о спољашњој политици дочекан је буром незадовољства у цјелокупном јавном мишљењу Монархије.

Нема више гласа да се јави да га брани. Чисти службени листови бојажљиво ћуте. Полуслужбени нападају. Сви остали учинише сложан јуриш на политику грофа Берхтолда. Мађарска штампа предњачи. Она бјесомучно осуђује аустро-угарског министра иностр. дјела.

Не памти се да је у сусједној Монархији икада било толико незадовољства са правцем и резултатом њене спољашње политике. Не памти се да су се готово сви њени народи сложили у увјерењу, да Монархија мора ивабрати нове путеве ако мисли обезбиједити своју будућност.

У својем експозеу гроф Берхтолд истиче као највећу своју заслугу, да је за вријеме потоње крупне политичке кризе сачувао европски мир.

Одговара му се на ту хвалу у самој Монархији: да је тај мир био прескуп. Монархија је, веле Берхтолдови противници, с онијем повцем, који је утрошила на чување реченога мира, могла да води успјешан рат на Балкану.

Берхтолдови су успјеси негативни. Они се нијесу састојали у добијању тековина Монархији, већ у окрњивању тековина њених противника.

У ту је сврху створена Арбанија, која је Монархији у толико корисна, у колико је њеним непријатељима штетна.

Што се тиче малих балканских држава, које су из рата изашле повећане, Берхтолдов експозе не дише наклоношћу и љубазношћу, али не више ни оном надутошћу, којом су његови претходници били навикли да нас третирају.

Изузетак је Румунија.

За њу гроф Берхтолд налази још доста слатких ријечи лажне љубави.

Јер како се може та љубав Аустрије према Румунији назвати искреном, кад је свакоме позната чињеница, да Румунија више не игра како јој Аустрија свира. У великој балканској кризи Румунија је радила све оно, што је Аустрији било неповољно.

И сад поврх тога љубазне ријечи!

То је слабост, то је страх од Румуније, од које грозница хвата и мађарског министра предсједника Тису.

По истоме рецепту у експозеу су начињени и комплименти Русији, која је за вријеме балканске кризе мобилизовала своју војску на аустриској граници! Одиста је заслужила комплимент — од страха. А заслужује га и зато, што руски министри путују по цијелој Европи, навраћају и у Рим, и у Берлин, али Бечу стално обрћу леђа.

Љубим те, јер те се бојим!

А Француску, међутим, Берхтолд је увриједио својим експозеом. Она се не граничи с Аустријом, па у први мах не може бити толико опасна. Због вријеђања Француске Берхтолда је осудила готово сва аустриска штампа. Аустрији, која сада тешко може наћи пара, не би било на одмет пријатељство Француске.

Накнадно је гроф Берхтолд дао изјаву, да се Монархија одриче од експанзивне политике на Балкану.

Ко то може вјеровати!

Ни најмања држава не може се одрећи експанзивне политике, камо ли једна Велика Сила. Чему онда војне припреме на југу, чему Арбанија, чему оријенталске жељезнице, чему скадарска криза, чему стално непријатељско држање према јужним сусједима?

Одиста је велики интерес сусједне монархије да удари новим путевима. Од ње зависи проналажење начина како ће се на југоистоку Европе створити консолидоване прилике. Политика непријатељства противу српскога народа не може јој донијети добра. Противу нас неће на овим странама свијета моћи створити основе својем спокојству, а с нама у заједници и добрим односима начиниће темеље и нашем и својем миру и срећи.

Краљев проглас о анексији

Његово Величанство Краљ упутио је народу овај проглас о анексији новоосвојених крајева Црној Гори:

„Моме драгоме народу,

Хвала Богу и прегалаштву савезничких војсака, на Балкану је створено ново боље и срећније стање. Балкански народи ослобођени су ропства и нашли су се у колу своје браће и племеника. Храбре војске двије Српске Краљевине — Црне Горе и Србије — у јуначком полету срушиле су преграду, која нас вјековима раздвајаше, и братским загрљајем на Пљевљима, код Сјенице и Ђаковице објавиле цијелом свијету, да је Српство на југоистоку Балкана ослобођено.

Тако загрљене српске војске браниле и одбраниле су српске тековине у Маћедонији од нелојалних прохтјева нашег четвртог савезника — Бугарске, као и наше старе пуне славе и величине споменике у Старој Србији од најезде заведених Арнаута.

Послије свега тога — послије пуне године борбе и јуначких подвига српских — приступило се је разграничењу међу двјема Српским Краљевинама, које је сада братским споразумом довршено, те овим проглашавам присаједињење Краљевини Црној Гори свих освојених области у границама, које су одређене:

Према Краљевини Србији уговором о разграничењу, закљученом у Биограду;

Према Арбанији ријешењем Амбасадорске Конференције у Лондону до коначног разграничења, које ће извршити нарочита комисија;

Према Босни и Херцеговини досадашњом границом.

Објављујући овај радосни чин Моме драгом Народу, дужност нам је, да се на првом мјесту с пијететом поклонимо гробовима наших витезова, који крв своју пролише и живот свој дадоше за браћу своју, и да одамо хвалу и признање претеклим нашим херојима који ће, увјерени смо, са исто онолико прегалаштва и пожртвовања чувати наше тековине. Те тековине, и ако нијесу сразмјерне нашим жртвама, и ако смо морали напустити наш стародревни Скадар и заузето Приморје у интересу јевропског мира, а под притиском јевропских сила, опет су знатне, да можемо с поуздањем вјеровати у сјајну будућност.

Будућност наша од нас зависи.

Потребан нам је сложан рад и ред.

Ја сам увјерен, да ће Моји нови поданици бити елеменат мира и рада и да ће, прелазећи преко свију заблуда и раздора, које страна владавина међу њих унесе, руку под руку са браћом из старих граница Црне Горе бити надахнути једном истом идејом — идејом среће и величине миле нам домовине Црне Горе.

Ја и Моја Влада уложићемо све своје старање, да им осигурамо личну и имовну безбједност, добро судство, савремено школство и створимо услове боље будућности по свим гранама привреде.

Слобода вјере и савјести биће свакоме најстрожије поштована и чувана. То им гарантују Моји лични осјећаји и традиционално начело Мојега Дома: „Брат је мио које вјере био".

Мојим поданицима римокатолицима, поред духа широке вјерске сношљивости, којим је Црна Гора вазда прожета, и Конкордат са Св. Римском Столицом јамчи потпуну слободу савјести. Они ће уз браћу православну и муслимане бити јак члан народне нам заједнице и основ снаге наше државе.

Припадници Ислама имаће у Мени и Мојим властима сталну заштиту. Они ће исто тако бити вјерни синови отаџбине као и бранитељи своје вјере.

Док се законским путем управа нових присаједињених области не утврди, њима ће се управљати према Мојим уредбама и ријешењима Моје Владе о примјењивању појединих постојећих закона.

Шаљући Мој Владарски поздрав свима Мојим милим поданицима, молим Свемогућа, да их закрили Својом неизмјерном милошћу.

Живјели Моји драги и вјерни поданици!"

Поздрав арбанашком Књазу

Скадарски лист „Тарабош", који, како се јавно говори издржава талијански конзулат у Скадру а уређује несуђени предсједник арбанашке Републике Теренћио Тоћи, у уводном чланку оваквом „добродошлицом" поздравља новог арбанашког Књаза Вида:

„Једна страна агенција јавила је онамад да се међу главним кандидатима за пријесто наше отаџбине налази некакав Књаз Вид.

Вид? Вид? Ама ко је то?

Да би заслужио част таквог избора па макар Арбанија била пошљедња земља на свијету, треба бити неко.

Али је факт да, поред свега труда да дознамо ма и за најмању заслугу нашег изабраника, нијесмо нашли баш ништа, сем једне кратке биљешчице у „Алманаху Готи", а ова нотица опет није ни најмање повољна за узвишеног непознатог (l'illustre ignoto); ма да је рођен као књажевски син још 1872 год. до сада је догурао до чина обичног мајора у пруској војсци, а зна се да су највиши војни чинови природна прћија младих књажева.

Ма сви ови књажеви од Вида мора да су некако скромни људи, ако је најстарији у 41 години својој мајор, његов се млађи брат у 39 години задовољава са капетанским чином, а најмлађем, коме има 37 год., довољно је мјесто обичног секретара њемачког посланства у — Кристијанији! (у албанском тексту овога чланка велеучени албански rédacteur en chef вели да је Кристијанија у Шведској). До душе Књажеви од Вида, чији су родитељи поштени али сиромашни људи можда нијесу при најбољој вољи досад могли више постићи, али факат да се ова кандидатура, ма колико апсурдна, ипак озбиљно узима у обзир, отвара веома тужне перспективе за нашу отаџбину. Ми смо тим фактом наравно приморани да сматрамо да баш његове *негативне квалификације* потпомажу кандидатуру књажеву. Арбанију су дакле свели на то да јој само једна *нула* може сјести на пријесто? Отаџбина Скендербегова, Боцерисова (кад га брже присвојиште од Грка? Ур.), Завелосова. Али паше Тепеленлије и Мехмед Алије, отаџбина толиких хероја који су задивили Европу, остављена је на милост пошљедњег пруског официра. Зар нема угледних књажева, или зар нема Арбанаса који имају све способности да своме народу прибаве угледа? Због ова кандидатура, колико је апсурдна и немогућа, прије свега је понижавајућа.

Ми смо мали, *још нијесмо готово нико*, али зар смо на то спали да може ма и пошљедњи човјек завладати нама?

Не, господо дипломати! Ми знамо ко смо и шта нам треба. Треба нам и хоћемо књаза који може да воли и који може да појми потребе наше несрећне отаџбине; који се прославио у свијету неким корисним и добрим дјелом, хоћемо угледног војника а не обичног мајора, *и најзад богатог човјека и који не мисли да дође у Арбанију ради позлаћивања свога грба* (то, то! Ур.) Али право да кажемо, Књаз Вид има ипак велику заслугу: *Протестант је по вјери!*

То је његова велика и једина заслуга! Има услове да буде немио и католицима и муслиманима а да задобије симпатије оног малог броја православних Арбанаса и многобројних наших православних сусједа!!

Зашто су принца кандидовали због његових високих негативних особина и зашто нас сматрају пошљедњим народом на свијету?

Нека разним „изабраницима" одговоре сјени наших великих покојника".

Толико скадарски „Тарабош".

Важне политичке биљешке

Тројни Споразум усвојио је предлог енглеског делегата у комисији за ограничавање јужне Албаније, по коме комисија за ограничавање јужне Албаније треба да води рачуна о стратегијским и географским положајима а не само о етнографским приликама. Очекује се одговор Тројног Савеза.

NACIONALNA BIBLIOTEKA CRNE GORE ĐURĐE CRNOJEVIĆ

Пад Краља Фердинанда

„Дели Телеграф" доноси изјаву једног дипломате, који тврди, да је пад бугарског Краља Фердинанда у пркос свима демантима, свршена ствар. Краљ ће отићи на своја добра у Мађарској. Роварење јаке русофилске странке, којој је на челу Стојан Данев, сматра се као узрок неотклонивом паду Краља Фердинанда, јер његов тобожњи споразум с Бечом учинио га је немогућим у Петрограду.

Из Софије јављају „Југословенској Кореспонденцији" ово: Листови, инспирисани с руске стране, обарају се свом жестином на Краља Фердинанда, јер он је крив за сву несрећу, што је снашла Бугарску.

Софијска „Балканска Трибуна" доноси чланак, у коме позива Краља Фердинанда нека одступи са пријестола. У чланку се вели:

— „Ушљед горког искуства; што га доживјеше Бугарска и Цар Фердинанд, очекивала се је или општа народна буна или одступ државног господара.

Да је букнула буна за вријеме рата, био би то потоњи смртни ударац Бугарској. Но стрпељиви и храбри бугарски народ био је миран и испио је до краја горку чашу да спасе домовину.

Али сада, након свих понижења, након погрома, који је задесио Бугарску кривицом владе и политике инспириране и руковођене из двора, шта чека бугарски цар?

Његови дојучерашњи савезници, ако и неправедно, чине га кривцем за народну несрећу. Генерал Савов изјављује, да је он само извршио заповијест од 16. јуна, а данашња влада ћути о цијелом мистерију катастрофе. То ћутање значи директно окривљавање круне.

Но и без свих тих изјава и ћутања бугарски цар треба да осјети свој несносни положај. Он је непотребан на бугарском пријестолу, јер ако је пропала политика Цара Фердинанда, он би се сам требао одрећи државног руководства. Или цар мисли, да је бугарски народ тек једна ствар с којом он као карташ може да располаже, да залаже и губи? Или мисли, да смо у средњем вијеку, кад су властодржци међусобно дијелили народ? Не; данас се један цар и једна династија трпе дотле, док воде народ добру, иначе морају изгинути.

Шта чека још цара Фердинанда? Или ће добровољно напустити своје мјесто, или ће чекати, да се распири бура и да буде свједоком, како се разорава зграда, коју је 25 година градио. Другог излаза нема: или мирна промјена и самог монархичног уређења, или револуција."

Бугари много говоре

У Софији је ономад био велики збор на коме је Радославов прочитао владину изјаву. У изјави се помиње тежак моменат у коме је кабинет састављен, велике жртве које су догађаји наметнули и закључење букурешког и цариградског уговора. Влада је пристала на букурешки уговор, учинивши своје резерве односно балканске равнотеже. А пошто су се двије велике силе изјасниле да све велике силе треба да ревидирају уговор, то влада и сада, као и онда, сматра те резерве да су нераздвојне од уговора и употребиће све силе, да се мирним путем и служећи се дипломатским средствима у букурешки уговор унесу исправке, које ће се слагати са интересима мира Европе, а у исто вријеме осигурати спокојства на Балканском Полуострву и напредак народа који на њему станују. Цариградски уговор о миру биће допуњен трговинским уговором коме ће бити циљ да развије обје земље. Преговори о овом уговору су у току. Бугарска, која тек што је се разоружала, мислиће у миру да лијечи ране које јој је рат донио. Затим се у изјави дају разлози због којих је собрање распуштено, послије несреће, која је дошла иза великих побједа и жртава, није више представљало нацију и морало је бити распуштено, како би дало могућности народу, највишем господару своје судбине, да се изјасни односно онога што има да се ради у будућности. Влада сматра, да је њена прва дужност да осигура апсолутну слободу избора. Општински избори од 23. октобра довољна су гаранција за њене искрене намјере. Влада ће се постарати да појача финансијски положај земље, укидајући излишне трошкове, а нарочито уводећи озбиљне финансијске реформе, које неће бити тешке за раднички свијет и сиротније класе. У том реду идеја влада ће обратити сву своју пажњу на привреду, пошто ће и приходи државни расти са богатством народа.

С обзиром на данашњу међународну ситуацију, влада је свјесна, да је потребно имати јаку и извјежбану војску, снабдјевену добрим оружјем и добром муницијом, и која ће бити једина у стању, више него у прошлости, да заштити независност и животне интересе отаџбине.

Што се тиче просвјете, која је већ тако напредна, њу ћемо развити у националном духу.

Влада ће нарочиту бригу посветити анектираним областима подижући једно пристаниште на Јегејском Мору и грађењем железничке пруге, која ће везивати то море са Дунавом. Тако исто она ће овим областима дати политичка права, која уживају остали бугарски грађани.

Послије ове изјаве министар иностраних дјела, г. Генадијев, и министар финансија г. Тончев, држали су говоре о политичкој и економској ситуацији земље.

Послије Радославова, говорио је министар финансија Тончев који је рекао у своме говору, *да је узрок бугарског пораза савез са Србијом*, који је био рђав у основици. Он је развио економски програм владе. За њим је говорио Генадијев који је изнио, на основу многих докумената, узрок народног пораза и изјавио је да г. Гешов није предузео све мјере да спреми рат, који је почео са недовољним наоружањем и готово ништавним санитарним материјалом. Кад је у септембру мјесецу 1912. год. Турска мобилизовала, савјет генерала изјавио је, да он, и поред недостатака у војсци, јамчи за побједу, но рат треба да буде кратак. Али кад је рат избио, влада је сметнула с ума да сљедује овоме савјету и допустила је, да се преговори о миру у Лондону отежу, да би остала коректна у својим односима са Србијом и Грчком. Међутим, и прије и послије рата, она је добила многобројне опомене о нелојалним намјерама њених савезника и морала је предузети мјере да не падне у замку. Прва од тих мјера била је брзо закључење мира. Услове које је нудила Турска послије битке на Лиле Бургасу, како их је саопштио Даневу, у мјесецу новембру, полузванични турски делегат Хаиредин беј, били су врло добри. Турска је тражила да јој само остану Дарданели и Цариград. Послије Чаталџе услови већ нијесу били тако добри, али још су се могли примити и мир је могао бити закључен. Назим-паша наваљивао је непрестано на бугарске делегате да преговарају и прекљињао их је да не пренашају преговоре у Европу, али Бугарска влада није хтјела да се одвоји од свога савезника Грчке. Међутим грчки делегати код Чаталџе тражили су начина да читавом серијом шикана компромитују преговоре и напосљетку нијесу ни потписали примирје, а међутим истовремено примали су телеграме и преко Бугарске и преко Турске Овај начин рада требао је отворити очи г. Гешову. У то вријеме г. Генадијев налазио се код војске на Чаталџи и савјетовао је г. Даневу да преговара о миру, износећи му опасност од српско-грчког и турског напада. Али влада је одбила да преговара и примирје закључено је тек на основу рапорта генерала Савова и Фичева, који су изнијели његову потребу. Несрећа Бугарске почиње од тог момента. Влада није умјела да се користи бриљантном ситуацијом која је наступила послије бугарских побједа и да сачува нетакнуту снагу земље послије закључења мира са Турском и да избјегне доцније компликације. У међувремену Румунија је изнијела своје захтјеве. Срби и Грци почињу да гањају Бугаре у Маћедонији. Али при свем том поново се појављују изгледи за успјех. Банкар Качев, кога је врховна команда била послала у Цариград између 3. и 6. децембра да сондира намјере Турака, добио је пристанак Порте на предају Једрена. Али г. Гешов наљутио се поводом тога и пријетио је да ће дати оставку, пошто неће да се засебно споразумијева са Турском. Када је на Божић генерал Савов по позиву Назим-паше имао разговор са њим и са Норандугијаном, који су пристали да уступе Једрене, г. Гешов није ни одговорио на рапорт генерала Савова. — У колико се ствари компликују захтјеви Румуније постају све већи, међутим влада не даје никакве инструкције г. Даневу у Лондону и што се заоштрава бугарско-румунски спор то долази отуда што влада г. Гешова неће да прими на себе одговорност. Њено држање отежало је ситуацију и прекинувши преговоре у Лондону, Бугарска је изгубила онај привилеговани положај који је имала на Чаталџи, а међутим била је опкољена са свију страна непријатељима који су завидљиви гледали на њену снагу. — Бугарска поново улази у рат са Турском ма да је генерали одвраћају од тога, пошто не виде циљ операција. Г. Генадијев је рекао, да су поновна непријатељства према Турској неопростима грешка. — Послије пада Једрена мир је могао бити одмах закључен, али влада пристаје на отезања Србије и Грчке, које су чиниле смијешне примједбе, једино у циљу да развлаче преговоре и да исцрпу Бугарску, да се није умијешао г. Греј, преговори би ишли у бесконачност. — Прелазећи на румунско-бугарски спор г. Генадијев изнио је савјете извјесних сила, које су препоручивале споразум и саопштио је неколико депеша бугарског посланика у Букурешту, из којих се види, да је до посљедњег момента било могуће договорити се. На завршетку г. Генадијев рекао је, рат против Србије и Грчке није узрок бугарске несреће, он је посљедица начина на који је вођен рат против Турске. Народ и бугарска војска вршили су своју дужност, а дипломатија бугарска учинила је све грешке. Данашња влада дошла је у моменту кад је све било изгубљено, она је спасла пријестоницу од упада непријатеља, спасла част војске и, у колико је то било могуће, плодове побједа. Влада тражи повјерење бирача како би обновила снагу народа

Зашто Бугарска пропаде

Загребачки „Обзор" недавно је донио један допис из Софије, у коме се, у главном, ово каже:

„У Бугарској се сав политички живот окреће око питања: ко је кривац велике катастрофе, која је Бугарску снашла? Листови су пуни чланака, у којима се странке и поједини политичари узајамно оптужују, али је мало трезвјених гласова, који би знали тражити узроке бугарској катастрофи и даље, послије 16. јуна. Иностранство је, изгледа, боље схватило узроке катастрофе. Велики дио стране штампе не сматра Србе и Грке као кривце бугарске несреће, већ налази узрок тој несрећи у промјени бугарске политике. У Европи се балкански савез сматрао дјелом Русије и новом силом, која се има придружити Тројном Споразуму. Била је јавна тајна да Тројни Споразум протежира балкански савез и да без помоћи Тројног Споразума Турска не би никада била раскомадана. Други балкански рат, одлуком Бугарске да иде са Аустро-Угарском, донио је и пропаст балканског савеза и несрећу за Бугарску. Европа је држала да је Бугарска увриједила Русију, па је допустила њене велике поразе.

На овако схватање европске штампе примјећује софијски „Мир" ово:

— „Доиста Срби и Грци, и ако су се спремали против нас, не би никад смјели на нас и ударити знајући да се ми не одвајамо од Русије. Србија не би могла ни једног минута живјети без руског покровитељства, а Грчка без Србије није, опет, могла ништа предузимати. Почетак

ПОДЛИСТАК

Vladimir Čerina: Janko Polić Kamov [1]

Не о личности, не о типу из једног типичног дјела младе срп. хрватске генерације, него о Ј. Полићу, који је, као његов Арсен из »Неушене каљуже«, »у ствари једна ексцесија у животу нашег моралног и интелектуалног дилетантизма«, и који је трајна инспирација тој омладини, разрадио је г. Черина књигу пуну личне, сопствене заинтересованости, пуну и цијелу себе. Изнио је најегзотичнију појаву из једне струје, која ништа више ни ништа мање не значи, но негацију свега старога у нама самима, а по нама самима. И г. Черина је, како рекох, при том унио толико себе, да је г. критичар „Hrv. Pokreta" у свом приказу овога дјела тачно констатовао, да, упознавајући Ј. П. Камова по г. Черини, упознајемо г. Черину самога. Њега и све оне око њега: националне радикале, а реформаторе наше литерарне умјетности. И он није могао друкчије: открио је себе, а психолошки је освијетлио појаве оних ријетких међу многим обичнима и многе мале који имаду велику амбицију, а без снаге, да се сматрају ријеткима. Г. Черина покушао је да дâ контуре једном литерарном материјалу, кога је зачео код нас: С. С. Крањчевић, а наставио А. Г. Матош, С. Пандуровић, М. Митриновић, В. Милићевић, Б. Лазаревић и др., а у Европи га дигли већ до безусловног ексемпларицитета: Горки, Достојевски, Чернишевски, Baudelaire, Ломбросо, Ибсен и други. Хотио је да резимира све, што се је код нас и на страни написало о литерарној: идејној и стилистичкој револуцији, а новој умјетности, која прекида са традицијама романтичности великог вербализа са мало душе, велике сентименталности, без много искрености и без духовитости, и са мало мозга; а новој поезији и прози, коју данас многи осјећају и примају је, а знаду о томе тек да је модерно и не знаду: шта је за право ту у тој умјетности модерно, ни шта је у тим стиховима и конструкцијама умјетничко. Револуционари су осјетили револуцију и бацили су се у борбену вијавицу без резоновања, са осјећањем највећег задовољства у погибији, са снагом фанатичарске бесвјесности, без класичарских ламентација, и са срцем, без распореда. «Сви они програма немају.......: сав им је програм, што су револуционари. Револуционари инстинкта.» (стр. 137.). Оно што се је до сад кроз фељтоне о томе натуцало, говоркало; чега се у књижевним критикама и студијама тек дотицало, и што се је само у појединостима дефинисало, скупио је г. Черина у виду једне импресионистичке критике и студије о најмаркантнијем, најбоемскијем и најпозивистичкијем, најјаднијем типу из ове необичне, слабо разјашњене, завољене и плагиране умјетности. И при том је раду, напомињем одмах, г. Черина био умјетник из нове гране умјетности: импресионистичке критике.

У њега имаде море настраности, као и код оних, о којима он говори, које су за себе гадне, и да се било коме другом омакну, а да не плагира Ј. Полића — К., или боље: којега од: Е. А. Роеа, Stendbala, Достојевског или Mallarméa, или Papini-a јер г. Черина плагира Полића и то умјетнички плагира, Полић Stendbala и др. и умјетник је, и ко год њих не плагира, а настрањује граматички и филолошки као они, баналан је. А треба: «Не бити баналан, не бити баналан, и по трећи пут: не бити баналан». Писати све од срца, не пазити на рецепте, без догме и упркос њима, то је све, што треба умјети, а што се не да научити, и онда су они нехотице плагирани, јер се и сами само тако плагирају. Ненамјерно плагирање није онај недопуштени плагијат, банални, почетнички, плагијат од инстинкта, то је умјетност. Радити слично и исто зато, што су им амбијенти слични и исти.

«Умјетничко је дјело постало из једног излива. Оно не постаје аналитички, као научно дјело. Оно постаје у тренутку «бијелог усијања«, у коме је по природи саме ствари немогуће бити за вријеме поправљања» — вели г. Б. Поповић (Срп. Хрв. Алманах, 1911. г.). Њихова је природа само једно «бијело усијање» и они никад ништа не анализују, до душу: своју и туђу, па зато им и није стало за службене форме па ни за све неправилности. Њима је само једно правило: умјетност. Бити импресионист као што су они, које треба умјетнички плагирати, без скрупула и то је тај генијални анархизам, што значи праву револуционарну умјетност према отужном рецентовању плагијатора изблеђелих класичара.

Њих зато данашњица и анатемише. Јер читати, копирати и уживати при том онако како су они уживали при стварању, треба зато имати и мали мозак, а да ти се живци не угњету. Обичне ствари могу да напну живце и то онда, кад мозак не долази у дејство. Треба бити душевно способан, да се копира Крањчевић, Полић и др., треба бити нека врста душевне аристократије а то не може бити свако, не може ући у обичај. То није за данашњицу. Компетентна већина, која сачињава нормалу, нема предиспозиције за то и треба за то бити анормалан више од већине. Као Крањчевић, као Полић, као Јукић и Дојчић, који не могу да буду појмљени и могу само по гдјегдје ради своје тежине да импонују, да инценирају овације, али ништа даље. А да није тако, онда све ово не би било футуристичко пошто би га и данашњица могла усвојити, а то не би било ни генијално, јер би постало правило. Оно огрцано, оно банално, што они нијесу хтјели, што они неће, јер не признају правила, до онога: душе ни рецепта, без логике срца и мозга. Они су умјетници, јер су тешки умјетници, јер их ради тога публика анатемише.

С. Џамоња.

(Свршиће се)

[1]) Издање Ђ. Трбајевића, Ријека 1913.

NACIONALNA BIBLIOTEKA CRNE GORE ĐURĐE CRNOJEVIĆ

рата с наше стране довео је до распада савеза и одријешио руке Србији и Грчкој. Ове су се државе радовале што је Бугарска престала бити штићеник Русије.

Румуни, и ако су пријетили да ће мобилизовати у случају нових компликација, никад то не би учинили да су између Бугарске и Русије остали исти односи као до 16. јуна. Румунија је пријешла у Бугарску зато, што се Бугарска успротивила Русији. Турци не би, при свем том што Тракија бјеше испражњена, никад ни помислили да заузимају Једрене, да нијесу знали какав је ударац за руску политику распад балканског савеза и шта значи неслушање руских савјета. Цијела турска кураж почивала је на увјерењу да се Русија неће ни на што љутити.

С друге стране, Француска и Њемачка су, ради својих капитала, најзаинтересованије државе за опстанак Турске, која је њихова колонија. Па, ипак су ове државе за вријеме рата прогласиле дезинтересман и у Лондону признале нови положај. Бугарској је требало само да започне с ратом, па одмах да изгуби наклоност Русије и њених пријатеља. Да се Бугарска актом, од 16. јуна, није успротивила вољи Русије, не би ни Француска ни Њемачка пристале да Грчка добије Серез, Кавалу и Драму, а Турска Једрене и Тракију. Но, чим су видјели да нас је Русија напустила, почели су, уз богате концесије, радити сами у своју корист, и тако се Турска опет подигла отевши од нас највећи добитак.

Сав свијет се подигао на нас зато, што смо се ми дигли против Русије. То је вјерно објашњење свих невоља што стигоше Бугарску.

Да се отишло у Петроград на арбитражу, па ако та арбитража не би задовољила Бугарску, онда би било друго питање, била би онда оправдана промјена бугарске политике".

Шта раде савезнице у Арбанији

Петроградско „Новоје Времја" доноси стално дописе о приликама и људима најновије европске државе. — Дописи су занимљиви по томе, што су потпуно објективни ресултати опажања једног незаинтересованог човјека странца. — У посљедњем допису руски новинар се бави утицајем Аустро-Угарске и Италије и карактерише методе и начин рада ових двију сила.

Обадвије акције, аустро угарска и талијанска, — вели тај Рус — имају само *циљ исти, али сасвим су различне у начину.* Систем аустриске пропаганде може се с правом назвати аристократским, док је метод талијанских агената демократичан. Аустрија настојава, да дјелује на прваке и најупливније кругове арбанашког становништва и на католичко свештенство, које је народу блиско. — Италија рачуна у првом реду на ниже класе: раднике, занатлије и мале трговце. Аустриска пропаганда не остаје само у варошима, него залази и у села, али и ту преко арнаутских главара, преко угледних кућа и браства и барјактара — талијанске пропаганде изван градова и у опште изван јаче насељених градова скоро нема. У исто вријеме, док аустроугарски конзули подржавају јавне везе са представницима више класе и вишег свештенства у Арбанији — талијански конзули се не устручавају ићи у народне крчме и кафанице, гдје се рукују са пролетерима разне врсте. И кад Талијанима дођу сељаци да ишту какву помоћ, ови не пропуштају прилику, да их задобију грдећи велике посједнике. Зато арнаутски феудалци у талијанској, по свом карактеру социјалистичкој пропаганди виде велику опасност и за своје личне интересе и зато се обично приклањају Аустрији. То је такође разлог, што у јужној Арбанији, гдје надвладавају велики посједници, утицај Италије није онако јак, како се то мисли.

Наравно, и једној и другој сили је знатно средство — новац. То изискује већ природа рада. Угледнији људи имају сталне плате. У католичкој Малесији најупливнији човјек, скадарски арцибискуп Серећи, уз своју сталну плату од 4000 кр., добија за политичке сврхе 12.000 круна годишње. За сваки свој пут у Беч или у опште у Европу добија по 5000 кр. (Русу се то чини врло незнатно). Мирилитски главар, Пренк Биб Дода има 18.000 кр. годишње. Барјактари, главари и свештеници, већ према своме утицају, добијају од 600 до 3000 кр. годишње. Те суме нијесу знатне, али имају силан ефекат, јер је много оних, који их примају.

Осим тога Аустро-Угарска издржава у Албанији око 40 виших и нижих свјетовних и духовних школа, које воде бивши француски фратри и т. зв. „Schulbrüder"-и. До 1907. извржавање ових школа ишло је из позиција прихода Босне и Херцеговине!!!

По рачуну руског новинара читава акција у Албанији не стане Аустро Угарску *више од 5 до 6 милијона годишње.*

Талијанска пропаганда је јевтинија. Она на субвенције малих трговчића, занатлија и у опште малих људине троши више од 2 до 3 мил. годишње. У ту своту иду и издаци за издржавање оно нешто талијанских школа, чији је број према аустриским незнатан. Али зато талијанске школе имају много ђака (200 до 300); осим тога талијанске школе су већином стручне привредне и преко њих Италија такође знатно утиче на свој елеменат у Албанији: ниже класе.

И Аустро-Угарска и Италија примају по десетак Арбанаса у своје државне школе. Ове године је, на примјер, примљено у Аустрији у разне школе 50, а у Италији 40 арбанашких младића. Италија је већ до сад примила у своје војне школе око десетак младих Арбанаса. — Аустрија је у војне школе примила до сада свега 2 Арбанаса.

Међутим криво је мишљење, да је све католичко свештенство на страни Аустрије. Већина свакако јесте, али у посљедње вријеме су се и у свештенству појавиле, према два утицаја, двије струје. И ту талијанска пропаганда може рачунати само на „демократију", на ниже свештенство. Недавно се догодио расцјеп чак и међу фрањевцима. Фрањевци су основали специјалну школу за синове барјактара и главара, али су у њу примали и дјецу мање знатних, што би рекли Црногорци „кућића". „Schulbrüder"-и су онда дошли на идеју — ваљда да угоде сујети главара — да праве оџаковиће одијеле од осталих. То су и учинили, и тако је фрањевцима остала у овој аристократској школи само демократија. Тада је један дио фрањеваца отишао сасвим у демократску, то јест у талијанску странку.

Али утицај Аустро Угарске на католичке главаре и барјактаре је силан, и директан и посредан, преко вишег католичког свештенства. Дописник износи о том овај карактеристичан примјер: Један од присталица Есад паше позвао је главаре Малисора на договор у Драч. Главари су се нећкали. На питање, зашто се устежу, одговорише: „Не знамо, хоће ли нам допустити монсињор Серећи". И сва наговарања и увјерења, да они нијесу попови и да над њима скадарски надбискуп нема власти, остала су без успјеха: „Боље ти питај прво монсињора, да ли можемо..." — то је био крај разговора. — Бискуп им је допустио збор, али не у Драчу, код Есада, него у својој резиденцији, у Скадру.

Дневник

Краљичина болест. Њено Величанство Краљица разбољела се од неколико дана на бубрезима, уштјед чега, по љекарском савјету, мора да чува постељу. Болест се развија својим нормалним током и, Богу хвала, не задаје никакве бриге.

Вратили се са Тополице. Њихова Краљ. Височанства Нашљедник и Нашљедница вратили су се ономад вече са Тополице на Цетиње.

Пећанци код Нашљедника. Изасланици пећских грађана, који су присуствовали овдје на прослави стогодишњице од рођења Владике Рада, били су пошли послије прославе у Бар да виде наше приморје. Том приликом учинили су подворење Њ. Кр. В. Нашљеднику на Тополици, који их је веома топло примио и истакнуо им велики значај, љепоте и важност нашега приморја за проширену Црну Гору. Очарани милостивим пријемом од стране Нашљедника, Пећанци су затијем прегледали барско пристаниште и све радње у њем и вратили се са приморја потпуно задовољни, што су видјели тај дивни крај своје отаџбине.

Евакуација нових крајева. Српска влада наредила је својим подручним властима и трупама да одмах евакуирају сва она мјеста и крајеве, који су по споразуму са нашом владом припали Црној Гори.

Постављање границе. На основу уговора о разграничењу између Црне Горе и Србије, образована је мјешовита комисија од чланова с обије стране, која има задатак да на лицу мјеста повуче и утврди граничну линију међу српским краљевинама. Од наше стране члан је комисије генерални ађутант Њ. В. Краља г. бригадир М. Мартиновић, којем је додијељен арт. капетан г. П. Ломпар. Обојица су већ отпутовали у нове крајеве да се састану са српским члановима комисије и да отпочну повјерени им рад.

Уредба за нове крајеве. У Министарском Савјету претресен је нацрт уредбе за нове крајеве, по којој ће се тамо вршити управа. Уредба ће, чим буде готова, бити службено објављена.

Бугарска и Арбанија. „Албанише Кореспонденц" има овај телеграм из Валоне: Овдје је приспио из Софије бивши народни посланик Павлов, кога је бугарска влада наименовала за бугарског генералног конзула у Валони. Њега су дочекали многи арбанашки прваци. Сјутра дан по своме доласку генерални конзул Павлов предао је своје акредитивно писмо предсједнику привремене албанске владе, и на тај начин отпочели су већ дипломатски односи између Бугарске и Арбаније.

Достојан одговор. Велики будимпештански лист „Аз Ешт" доноси ову занимљиву вијест: Неки дан је аустро-угарска влада затражила од српске, да Србија даде Аустро-Угарској право протектората над католицима у новим крајевима, као што је то било за вријеме турске владавине. Пашић је одговорио од ријечи до ријечи овако: Пошто Монархија тражи протекторат над католицима на земљишту, које је Србија освојила, српска влада је готова да јој даде то право под условом, да Србија добије право протектората над православним Србима у Аустро-Угарској.

Завршила рад. Комисија, која је по наређењу г. министра унутрашњих дјела у августу отпочела рад на ограничењу и премјеравању улцињскога поља, завршила је своје послове на потпуно задовољство. Према раду комисије г. министар донио је ријешење да се приступи исплаћивању аренде. Министарству Унутрашњих Дјела поднесени су исцрпни реферати комисије и мишљења да се арендира и дио земаља обрађиваних, који је био изостао.

Објава о изборима. Пријестоничка општинска управа упутила је грађанству ову објаву:

У извршењу чл. 18. закона о изборима народнијех посланика, ставља се на знање бирачима за изборну варош Цетиње, да је бирачки списак готов и да се, у смислу чл. 17. истог закона, налази изложен у канцеларији општинског суда.

Право гласа на дан избора (29. децембра ов. год.) имаће само онај бирач, који је у бирачком списку уписан. (чл. 18. истог закона).

Сваки бирач треба да се користи правом, које му даје чл. 17. закона о изборима народнијех посланика, т. ј. да до 10 децембра ов. год. прегледа списак и затражи, да се у њему учине нужне исправке, па се ове тицале њега или другог кога, јер послије 10. децембра ов. год. неће нико имати права, да тражи исправку списка, па у њему не био уписан ко треба, или био уписан ко не треба.

Исправку списка треба тражити у смислу чл. 19. закона о изборима нар. посланика усмено или писмено.

Жалилац је дужан уз тражење за исправку поднијети и доказе на основу којих исправку тражи.

При тражењу исправке бирачких спискова, неће се наплаћивати никаква такса на акта, којима се исправка тражи, о чему важе прописи чл. 20. закона о изборима народнијех посланика.

Лијеп примјер. На дан прославе стогодишњице од рођења Владике Рада угледни грађанин колашински г. А. Марић подарио је основној школи колашинској 20 франака у злату.

На овај лијепи примјер требали би да се угледају и други имућнији наши грађани, те да у оваквим приликама на тај племенити начин увеличају народне прославе: помажући прилозима народну просвјету.

Одликован. Г. Перо Ђ. Шоћ, шеф административног одсјека Поштанско-телеграфског Одјељења, одликован је од Његовог Величанства Краља златном медаљом за ревност за своју веома лијепу и корисну књигу: Поштанско-телеграфски „Упутник". Господар је преко Маршалата Двора благоизволио писцу изјавити Своје високо задовољство и признање.

Нова фотографска радња. Г. Коста Јованесковић отворио је у пријестоници нову фотографску радњу под називом „Ловћен". Радња се налази преко пута хотела Рајнвајна. Иста је модерно уређена, снабдјевена свијема потребним фотографским материјалима и усавршеним апаратима. Г. Јованесковић је већ познат нашем грађанству као одличан фотограф и умјетник, и зато његову радњу топло препоручујемо.

Вријеме. Синоћ и ноћас падала је ситна тиха киша. По студени изгледало је да ће пасти снијег, али јутрос је освануо магловит дан, који се касније изведрио, тако да је опет огрануло сунце. Барометар све једнако показује лијепо вријеме.

Из народа

Прослава у Пећи.

— Стогодишњице од рођења Владике Рада —

Пећ, 4. новембра 1913.

„На гробљу ће изнићи цвијеће,
„За далеко неко покољење" —

Рекао је велики српски геније Владика Његош и ето му се остварило, јер је на гробовима српских бораца растуренијема од Јадранског Мора, до Једрена и Брегалнице изникло цвијеће слободе, које ће цвјетајући и миришући рајским миомиром достићи идеал рајске сласти зачињене правдом и слободом.

Данас послије стотину година његова дјела не само што још живе, него чисто бивају све млађа, народу српскоме све милија у колико се више примјењују појединe златне изреке из њих, а све потребнија онијема, који треба да се духовно усавршавају. — Стогодишњица од рођења Владике Рада прослављена је у слободној црногорској вароши Пећи на најсвечанији начин од стране свих официра, чиновника, војске и народа обије вјероисповијести. Прославу су објавила три мортирна метка са виса Јерињака, у 6 сати изјутра, а у 9 сати било је свечано богослужење, на ком је присуствовао командант војног округа г. Ђенерал Вешовић, једна чета у паради, официри, чиновници и мноштво народа. Богослужење је извршено у светој Патријаршији, некадањој столици српских патријарха, која својим старинама у резарији, моловању и форми казује садањем нараштају некадању српску славу и величину под владом славних Немањића.

По свршеном богослужењу испаљен је са Јерињака још 21 топовски метак, чија рика и грмљавина објављиваше становницима дукађинске равнице, поред прославе стогодишњице, и братски загрљај између нас и браће Шумадинаца.

Из цркве се корпоративно пошло у зграду основне школа, гдје је било приређено представљање „Горског Вијенца", које је било врло добро изведено од стране једног глумца уз припомоћ чиновника, а нарочито је било удешено у потпуној сличности ондашње црногорско одијело и оружје. — Држато је неколико здравица, од којих је прву подигао приликом послуживања пића на закусци г. Ђенерал Радомир Вешовић и патриотским изразима пожелио Владајућем Дому да неизбројни низ година влада на славу Црне Горе и Српства, шљедујући стопама својих славних предака, међу којима је и данашњи слављеник Владика Раде, који је свој живот посветио узвишеној српској мисли и чија славна дјела сијају, као дијаманти, међу дјелима европских генијалних писаца.

Затим је народу држао бесједу директор ново-отворене гимназије г. Душан Вуксан у којој је систематски и језгровито изнио живот и дјела *неумрлог Владике Рада.*

Послије се народ растурио на обједа, а послије подне је настављено весеље у

NACIONALNA BIBLIOTEKA CRNE GORE ĐURĐE CRNOJEVIĆ

игрању и пјевању до мркле ноћи па на 9 сати у вече опет је била забава, на којој су учествовале и многе отмјеније госпође и госпођице из Пећи, које су тек сада послије 524 године слободно пројевале и проиграле, јер су за вријеме азијатског тероризма морале носити фереџу као остале буле.

Варош је била окићена заставама и осивјетљена те се на свима поширим улицама играло и пјевало око веселог свирача. — Круна овој прослави била је — излив идеалне доброте и милостивог срца Њ. Величанства Краља Господара, који је на предлог команданта војног округа благоизволио ослободити 50 затвореника из овдашњег истражног затвора, те је гледаоц могао угледати на скупу сваком Арнаутину сузу радосницу, пошто су тек сада и они исто као Срби осјетили праву слободу и законску заштиту, као остали народи у Европи, јер су све до сада градили пушкарице на кућама.

У највећем одушевљењу се народ на пола ноћи мирно растурио.

Вук. Ђ. Гојковић—Богићевац

Апел

на поштанско-телеграфско особље

Другови!

Вријеме је да се једном увиди тешко материјално стање нас пионира једне од најкултурнијих установа нашега доба и да су се поред најбоље воље многих досадањих надлежних нам министара увијек у државном буџету под нама сломила кола. То нас утврђује у увјерењу, да се јавност слабо или по готово никако не интересује овом нашом лијепом установом, ма да смо ми они, који смо и у жалости и у радости потребни свакоме и у опште од неоцјењиве користи онима који се баве разним пословима у трговини и индустрији. Да није наше установе, не би ни њих било, ако би их било, они би били примитивни. Ми смо у миру вриједни радници а у рату вриједни раденици и родољуби, што нам свједоче оноликe дивне захвалнице добивене у прошлим ратовима од Врховног Команданта наше војске, Његовог Величанства Краља Господара, министара и појединих команданата.

Другови!

Дужност је наша, да се ми на првом мјесту бринемо о себи. Ми треба да са нашом *лијепом* установом упознамо и најобичнијег грађанина наше драге домовине, а то ћемо најлакше учинити ако будемо сви скупа сложно приступили за постављање камена темељца за једну задругу, која би нас све удружене око себе окупила.

Удружење данас је потребно апсолутно свакоме, и земљораднику, и занатлији, и чиновнику. Од државе немогуће је све очекивати. Треба само обићи братску Краљевину Србију, па ће се видјети, куд год се окрене, разна удружења, која храбро иду своме напретку.

Ми се данас налазимо у два пута увећаној отаџбини. За то и имамо добрих услова за остварење једног таковог удружења. А најлакше ћемо то учинити на доље изложени начин.

Од прије више година на цетињској телеграфској станици прима се кореспонденц-биро из Беча који се помоћу шапиографа умножава и шаље Свијетлим Дворовима, државним надлештвима, те и приватним особама као претплатницима, који плаћају мјесечно по десет перпера. Ових претплатника бива некад више некад мање, али никад испод броја десет. Овај приход такође од више година по заповијести нашег Узвишеног Краља Господара припада особљу телеграфске цетињске станице, као поклон чиновницима телеграфскијем, којега они по ликвидацији трошкова за материјал међусобно дијеле.

Приход од кореспонденц-бироа износио би према данашњем стању нешто више од хиљаду и двије стотине перпера годишње. А кад би се ми постарали, расгурати га и по паротима у унутрашњости средством поште, било на француском било преведено на српском језику, тај приход годишње износио би више и од три хиљаде перпера, која би сума била јака потпора за опстанак наше задруге, те би овим приходом и нашим удјелима од по 2 перп. мјесечно наша задруга могла одлично функционисати. Ми би већ послије прве године могли самима себи у помоћ притицати. Колика би срећа тек била, напримјер: кад би један наш члан напавши се у тешкој болести, могао на вријеме добити, као зајам, извјесну своту са најповољнијим условима за интерес и отплату и потражити себи лијека те и спасти свој живот а тиме и своју породицу. Даље, кад би један наш члан умро, не дочекавши права пенсије, која би припадала његовој породици, те кад би удови таковог члана наше удружење притекло у помоћ једном сталном или привременом помоћи. Или кад би свога умрлог члана уписали за доброговора које хуманитарне установе и тиме му на вјечита времена сачували успомену.

Другови!

И кратки ратови у државама много јачим финансијски осјећају се за дуго. И код њих тешко је санирати материјално стање. Наша драга отаџбина до јуче водила је свети рат за ослобођење наше браће, и ми се, нема сумње, налазимо стављени пред једно тешко финансијско стање.

Као што знамо, још само мјесец-два штити нас закон о мораторијуму и онда тражиће сваки своје, готово сваки од нас да има по једну или двије мјеничне обавезе, а многи дугују и приватним особама. Одсле, тешко ће се добијати зајмови средством мјеница и на велике и сигурне залоге и јемце, а већ на лични кредит не треба ни помишљати; нарочито нама, који немамо толико веза и интереса са људима од капитала, да би средством таквих добијали кредите. На наше иначе мизерне плате долазиће судске забране, и ми ћемо тада пасти у тежак положај, и фамилије биће доведене у питање. А кад то буде, ми морамо и духом и снагом клонути па и на деликатне наше дужности, и на све друго гледати песимистички. А како и да не бисмо, *кад само здрава срећеност појединца, једнога човјека ствара чврстим и агилним за рад.*

Другови!

Упућујући на вас овај апел, не тежимо за личном репутацијом, нама је стало до опште користи и нашега угледа. Мило ће нам бити да сваки од нас искаже своје погледе. Зато, другови, не оклијевајмо и не разгађимо; јер „ко разгађа у нас не погађа“, већ приступимо на посло. Измијењајмо мисли и овластимо један одбор колега, који ће израдити статуте за нашу задругу и у име свију нас поднијети молбу Господину Министру Унутрашњих Дјела, да нам дозволи основати наше удружење, а без сумње Господин Министар и овај пут као и увијек до сада, кад је дошло на министарски положај, радоваће се нашем напретку и дати нам очинске савјете и упутке, како ће наше удружење дјеловати и сигурније и корисније. Њему ће, пак, чинити част, што ће својим потписом ударити камен темељац првом чиновничком удружењу у нашој драгој домовини.

Надамо се одзиву и молимо другове, да нам путем поште пошаљу свој писмени пристанак који желе ступити у задругу, како бисмо у договору са овамошњим нашим колегама припремили терен за први заједнички скуп ради остварења ове наше идеје.

Шаљемо вам топло другарско поздравље.

Цетиње, 7/XI. 1913. г.

Саво К. Вукотић
контролор п. т. одјељења

Гавро Комненић
п. т. чиновник и

Лука Ив. Ђурашковић
п. т. манипулант.

Забавник

Женске и мушке умне способности. Енглески психолог М. Вест доноси у пошљедњем броју једног научног часописа нов прилог ка често расправљаном питању о духовној обдарености жена. Он је израдио свој чланак наслањајући се на испитивања холандских научника Хејманса и Влермса, који су, на основу неколико хиљада прибраних питања, дошли до резултата да је жена „лако узбудљива, импулсивна, милосрдна, религиозна, тактична, неграмжљива, некритична, нечастољубива и без дугог памћења за оно што је прочитала“.

Кад се прегледају женска чула, види се да је њино чуло пипања много финије него мушко. Сем тога, из статистике се види како се дежава да људи много чешће не могу да разликују боје; док је код жена шљепоћа за боје само 1°, дотле је код људи 4%. По тој оштрини чула жена је ближа примитивним људима и животињама, који су ради борбе за опстанак обдарени веома оштрим чулима.

Затим, научно је доказано да је код жена осјећање бола и задовољства много развијеније но код људи. То се види по билу и дисању. Жена мисли мање, подаје се више осјећању, и у томе је над човјеком.

Жене, нак, памте много слабије од људи кад треба запамтити неке ствари које су у вези; међутим, ако треба запамтити низ бесмислених ријечи, жене су у том погледу надмоћније.

Да би се испитао духован рад код жена, задани су 500 жена исти рачунски задатци. Резултат је био овај; 10 жена ријешило је за 5 минута 3 рачуна, 20 њих $3^1/_4$, 30 $3^1/_2$, 45 4 50 $4^1/_4$, 60 $4^1/_2$, 70 5 60 $5^1/_2$, 50 $5^3/_4$, 45 6 30 $6^1/_2$, 20 $6^3/_4$, и 10 њих 7. Дакле, од 500 жена није било ни једне која веома споро мисли, али такође ни једне генијалне све су просјечне. Међутим, код људи најглупљи је ријешио само један задатак, али су зато двојица ријешиви 9. Иза тога се види, да су најглупље жене паметније од најглупљих људи, али да зато не могу да врше најпаметније послове као људи, најпаметнија жена стоји далеко иза најпаметнијег човјека.

Ти исти резултати показали су у вишим енглеским школама гдје се мушка и женска дјеца школују заједно. Дјевојчице израђују просјечно боље радове него мушкарци; оне се нарочито одликују у језицима и у књижевности, дакле у предметима који најбоље одговарају механичком памћењу. Али у математици су далеко иза својих другова.

На тај начин, жена је надмоћнија у области осјећања и чула; али је увијек побијеђена у области разума. Због тога, Вест предлаже да се васпитање и образовање женске дјеце подеси према овим њиним главним способностима. Треба дакле, оштро осудити изједначење наставног програма по мушким и женским школама, и усредсредити сву пажњу на развијање основних особина женских.

Телеграфски извјештаји

Бугарски заробљеници

Биоград, 10. новембра

Пресбиро је овлаштен, да најкатегоричније опроврне вијест пуштену из Софије, као да су злостављани они бугарски заробљеници, који се налазе у Битољу. У Битољу се налазе као заробљеници само дванајест бугарских комита и потпоручник Илија Попов, који ће бити замијењени са српским заробљеницима који се налазе још у Бугарској. Са заробљеницима бугарским ни најмање се рђаво не поступа, о чему се може свак освједочити на лицу мјеста. Претпоставке да су злостављани обичне су голе лажи. С друге стране, пак, никакав корак није учињен у томе погледу од стране Бугарске посредством влада руске и француске, пошто за то и нема узрока. — Биоградски Пресбиро.

Шпањолски краљ у Бечу

Беч, 10. новембра

Стигао је шпањолски краљ. — Бечки Кор. Биро.

Србија и Турска

Цариград, 10. новембра

Српски делегат Павловић наставио је јуче послије подне преговоре о миру српско-турском. — Бечки Кор. Биро.

Посјетио Ћесара

Беч, 11. новембра

Шпањолски краљ учинио је из јутра посјету цару, која је трајала пола сата, те је послије подне отпутовао са Надвојводом Фридриком у Селовице у Моравској, ради лова.

Румунија и Србија

Биоград, 11. новембра

Краљ је примио јуче у аудијенцију проф. Јоргу и румунско изасланство, који су дошли да му понуде Карађорђево звоно, које је било нађено међу рушевинама цркве у Крајови. Краљ Петар ће поклонити једно друго звоно за цркву у Крајови. — У подне је био у двору гала ручак у част румунског изасланства. У три сата послије подне била је свечана сједница академије наука у част професора Јорге, који је држао предавање о одношајима између Србије и Румуније. Међу присутнијема били су министар-предсједник Пашић и министар просвјете Љубо Јовановић. — Биогр. Пресбиро.

Мир међу Турском и Србијом

Цариград, 11. новембра

Поводом преговора о миру између Турске и Србије, увјеравају из турског извора, да су обје стране потписале основице прелиминара за уговор мира. — Бечки Кор. Биро.

Пашићева влада

Биоград, 11. новембра

Према листовима, предстоји реконструкција Пашићева кабинета. Осим министра финансија изашли би из кабинета још и министри правде и просвјете. — Бечки Кор. Биро.

Нема колере

Биоград, 11. новембра

Зараза од колере у Србији потпуно је ишчезнула. Већ од два дана нема ниједног болесника на посматрању, а од назад двије седмице, пак, било је до прекјуче само три случаја колере на посматрању. — Биоградски Пресбиро.

Румунски војни аташеји

Букурешт, 12. новембра

Одлучено је да се именују војни аташеји у свакој балканској држави. — Бечки Кор. Биро.

Положај Краља Фердинанда

Беч, 12. новембра

Вијести из Софије објављене у „Политичкој Кореспонденцији“ и „Југословенској Кореспонденцији“, констатују потпуни мир у Бугарској. Положај краљев је неуздрман. Већина становништва која има премоћи потпуно је лојална и вјерна династији. Избори ће без сумње испасти повољно за владу и показаће ништавост гласова који се проносе у погледу династије. — Бечки Кор. Биро.

Опет бечке измишљотине

Биоград, 12. новембра

Вијести о демисији министра финансија, Пачу-а, неосноване су. До сад нема никаква узрока за демисију. Вијести, пак, које доноси „Југословенска Кореспонденција“ да су неки становници приликом прославе у Битољу извјесили стране заставе и да су били приморани по наредби власти да их скину, због чега да су консули француски и енглески уложили протесте, потпуно су измишљене од почетка до краја. — Биоградски Пресбиро. —

ОГЛАСИ

МАРКО ДАКОВИЋ, адвокат, налази се с канцеларијом у Катунској улици бр. 112.
п. п. бр. 54. 1—4

П. п. бр. 15 6—50

Штампа Кр. Ц. Државне Штампарије

Власник и одговорни уредник **Радомир Орлински Кривокапић**